

та досить керованого процесу сторони повинні визнати, що досягнута домовленість є найбільш прийнятним рішенням для їхніх власних інтересів.

Ключові слова: медіація, принципи медіації, добровільність медіації, конфіденційність медіації, нейтральність медіатора, рівність сторін медіації.

Ключевые слова: медиация, принципы медиации, добровольность медиации, конфиденциальность медиации, нейтральность медиатора, равенство сторон медиации.

Key words: mediation, principles of mediation, voluntary mediation, confidentiality of mediation, neutrality of the mediator, equality of the parties to mediation.

ТРИПУЛЬСЬКИЙ ГРИГОРІЙ ЯКОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук*

ЗВУЖЕННЯ ПІДСТАВ ДЛЯ КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У СВІТЛІ ПРАВА НА СУД

Право на суд є основоположним правом людини, яке знайшло своє втілення в ст. 55 Конституції України [1]. В свою чергу, невід'ємною складовою такого права є можливість звернутись за переглядом судових рішень, у тому числі до касаційного суду, а забезпечення такого права є основоположним принципом цивільного судочинства [2].

Однак, право на касаційний перегляд судових рішень в Україні не є абсолютним, воно відбувається на умовах і в межах, визначених процесуальним законом, у тому числі законодавством можуть встановлюватися і певні обмеження такого права. Разом з тим, кожне таке обмеження звужує можливість касаційного оскарження судових рішень, що становить втручання у право на суд та доступ до правосуддя.

Питаннями доступу до суду, у тому числі права на касаційне оскарження, займалися такі дослідники як Л. Зуєвич, Т. Дороботова, О. Штефан, І. Ярошенко. Разом з тим, касаційні фільтри введені в дію на початку 2020 року, що є об'єктом дослідження даної праці, не досліджені наразі належним чином, перш за все внаслідок своєї новизни, що підтверджує актуальність даної роботи

15 січня 2020 року до ЦПК України Законом України № 460-IX були внесені зміни, а саме у ст. 389 «Право касаційного оскарження», якими був встановлені додаткові касаційні фільтри [3], чим було звужено перелік випадків коли в особи є право на касаційне оскарження судових рішень у цивільних справах.

У зв'язку з цим слід відзначити, що одним із принципів цивільного законодавства України дійсно є забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення, але у випадках встановлених законом. Конституційний Суд України у своєму рішенні від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 у процесі тлумачення норм ст. 55 Конституції України підтвердив вищевикладене, фактично вказавши, що право на

оскарження судових рішень у судах апеляційної та касаційної інстанцій є складовою конституційного права особи на судовий захист, але разом з тим законом можуть бути встановлені випадки, коли можливість апеляційного чи касаційного оскарження рішення не забезпечується [4].

Виходячи з наведених міркувань Конституційного Суду України, можна стверджувати, що гарантоване Конституцією України право на судовий захист можна трактувати таким чином, що гарантується право на касаційне оскарження будь-яких судових рішень, крім випадків, коли законом безпосередньо встановлено, що таке рішення не може бути оскаржене в касаційному порядку. За таких обставин, включення до цивільного процесуального закону додаткових критеріїв можливості касаційного оскарження судових рішень призводить до фактичного звуження наявного кола судових рішень, що можуть бути оскаржені в касаційному порядку, а відтак, і до фактичного звуження об'єму права на касаційний перегляд та права на доступ до суду в цілому.

В свою чергу, право на доступ до суду є невід'ємною складовою права на справедливий суд, гарантованого Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Європейський Суд з прав людини вказує, що права, закріплені в конвенції, не включають в себе самі по собі право на апеляційне чи касаційне оскарження рішень в цивільних справах; разом з тим, якщо національним законодавством передбачена можливість такого оскарження, то гарантії, закріплені у ст. 6 конвенції, розповсюджуватимуться на таке оскарження [5].

Виходячи із наведеного, видається, що звуження кола судових рішень, які може бути оскаржені в касаційному порядку, є втручанням у права та свободи, гарантовані конвенцією, а тому має відповідати загальним критеріям, напрацьованим Європейським судом з прав людини, а саме: бути законним, таким, що переслідує законну мету, та пропорційним.

У зв'язку з вищенаведеним, слід звернути увагу на пояснювальну записку до проекту закону № 460-IX, згідно із якою метою запропонованих змін було забезпечення єдності та сталості судової практики і зменшення навантаження на Верховний Суд [6].

Разом з тим, якщо взаємозв'язок між введенням додаткових касаційних фільтрів та зменшення навантаження на Верховний Суд є очевидним, то питання як саме введення системи допуску сприятиме забезпеченню єдності та сталості судової практики є більш дискусійним. У зв'язку з цим, з тексту документу видається, що нові касаційні фільтри були спрямовані на усунення можливості ухвалення Верховним Судом взаємовиключних рішень. Однак, наявність таких фільтрів жодним чином не обмежує Верховний Суд у змісті схвалюваних ним рішень. Так, відповідно до принципу «*iura novit curia*» (суд знає закон), суд самостійно обирає які правові норми належить застосувати до спірних правовідносин, у зв'язку з чим зазначення в касаційній скарзі висновків Верховного Суду, які на думку особи належить чи не належить застосовувати до правовідносин у даній справі, жодним чином не впливає на результати розгляду касаційної скарги.

За таких обставин забезпечення єдності та сталості судової практики є функцією та завданням суду, а не учасників справи, а законодавець фактично переклав тягар пошуку пов'язаних висновків Верховного Суду на особу – заявника касаційної інстанції.

Не можна не відзначити, що навантаження на Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду у 2020 році зменшилось у порівнянні з 2019 роком. Так, кількість нерозглянутих касаційних скарг на кінець першого півріччя 2020 склала 12,7 тисяч, що є значно меншим від кількості нерозглянутих касаційних скарг на кінець першої і другої половин 2019 року – 23,3 і 17,6 тисяч відповідно [7].

Разом з тим, у першому півріччі 2020 року до Касаційного цивільного суду надійшло на 3 тисячі звернень менше, ніж в аналогічному періоді 2019 року. При цьому, кількість повернутих касаційних скарг у першій половині 2020 року склала 4,2 тисяч проти 4,8 тисяч в першій половині 2019 року.

З наведених даних видається, що введення додаткових касаційних фільтрів на початку 2020 року не було основною причиною зменшення навантаження на Касаційний цивільний суд, що ставить під сумнів пропорційність заходів заявленій меті.

За таких обставин, видається що касаційні фільтри, введені Законом України № 460-IX від 15 січня 2020 року, на даний момент не досягли своєї мети у зв'язку з чим обмеження доступу до правосуддя і втручання у право на суд є не виправданим.

Підсумовуючи вищевикладене, введення касаційних фільтрів Законом України № 460-IX від 15 січня 2020 року є звуженням права на касаційне оскарження і втручанням у право на доступ до правосуддя. Останнє в свою чергу є складовою права на суд, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у зв'язку з чим воно має відповідати критеріям законності, законної мети та пропорційності. Разом з тим, на даний момент введені касаційні фільтри не досягли своєї мети, у зв'язку з чим тане втручання у право на суд є не виправданим.

Список використаної літератури:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141.
2. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 40-41, 42. – с. 492.
3. Закон України № 460-IX від 15 січня 2020 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2020. – № 29. – с. 194.
4. Рішення Конституційного Суду України від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-12#Text>
5. CASE OF MONNELL AND MORRIS v. THE UNITED KINGDOM, № 9562/81, 9818/82, 02 March 1987 // URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57541>
6. Пояснювальна записка до проекту закону № 2314 від 25 жовтня 2019 року // URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=67187& pf35401=506626>

7. Аналітичний огляд стану здійснення цивільного судочинства у I півріччі 2020 року // URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/KCS_analiz_i_pivr_2020.pdf

Ключові слова: цивільний процес, перегляд судових рішень, касаційне провадження, касаційні фільтри, права людини, право на справедливий суд, доступ до правосуддя.

Ключевые слова: гражданский процесс, пересмотр судебных решений, кассационное производство, кассационные фильтры, права человека, право на справедливый суд, доступ к правосудию.

Key words: civil proceedings, review of court decisions, cassation proceedings, cassation filters, human rights, the right to a fair trial, access to justice.

КИЯШКО ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного процесу*

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ОСОБИ, ЯКА ПОТЕРПІЛА ВІД АКТУ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Згідно з положеннями ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі за текстом «Закон»), юридичним механізмом захисту інтересів потерпілої від домашнього насильства особи є терміново заборонний припис та обмежувальний припис[3]. Терміново заборонний припис застосовується працівниками органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Строк застосування відповідних обмежень становить період до 10 діб [5]. В свою чергу, обмежувальний припис застосовується до кривдника судом в результаті звернення потерпілої особи до суду в порядку окремого провадження. Строк застосування зазначених в обмежувальному приписі обмежень становить термін від одного до шести місяців з можливістю його продовження за рішенням суду. Підставами для застосування зазначених вище заходів захисту інтересів потерпілої особи є факт вчинення акту домашнього насильства, який може бути виражений у формі фізичного, економічно та/або психологічного насильства. Вважаємо, що встановлення факту скоєння акту домашнього насильства також свідчить про факт спричинення потерпілій особі моральної шкоди, оскільки будь-яке насильство має наслідок у вигляді душевних страждань потерпілої особи. Отже, яким чином законодавець врегулював механізм відшкодування моральної шкоди потерпілій особі?

Проаналізувавши положення Закону щодо компенсації потерпілій особі отриманої шкоди, вбачається, що законодавець більше регламентував механізм компенсації саме матеріальної шкоди, на відміну від